

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 3

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

APRIL 2024

WWW.AJERUZ.COM

MAXSUS VA INKLYUZIV TA'LIM JARAYONIDA IJODIY O'QUV MUHITI VA DO'STONA MUNOSABAT YARATILISHINING IJTIMOIY-PSIXOLOGIK AHAMIYATI

Ubayda Yunusovna Fayziyeva

Chirchiq davlat pedagogika universiteti pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
ubayda47@mail.ru

Erkinova Durdona

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi
erkinovadurdona62@gmail.com

Bo'ronboyeva Shahzoda

Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi
boronboyevashaxzoda360@gmail.com

Do'stona munosabat muhiti zamiridagi ta'lim ijodiy muhitni shakllantiradi

“Inson tanasi, miyasi, sezgi organlari tug'ilishidan mavjud, lekin aqliy bilimi, ma'naviyligi, ruhi va ahloqiy xislatlari boshqa insonlar bilan muloqotda vujudga keladi, Inson o'z faoliyati yordamida ularni egallaydi, ularga erishadi.

Abu Nasr Forobiy

Abstract: *In this article, there is a friendly relationship with children, a friendly relationship between a teacher and a student, a friendly relationship between a student and a student, children with disabilities and limited opportunities, forming a friendly relationship with children, instilling a sense of self-confidence, support, sharing their hidden abilities that others do not know, learning to ask what they do not know in a friendly manner, non-discrimination, the basic principles of friendship and its essential principles and conditions are explained.*

Key words: *friendliness, cooperative power, basic elements, intellectual knowledge, retraining, professional development.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются дружеские отношения с детьми, дружеские отношения между учителем и учеником, дружеские отношения между учеником и учеником, дети с ограниченными возможностями и ограниченными возможностями. Чувство уверенности в себе, поддержка, разделение своих скрытых способностей, о которых другие не знают, умение спрашивать по-дружески то, чего они не знают, недискриминация, объясняются основные принципы дружбы и ее важные принципы и условия.*

Ключевые слова: дружелюбие, кооперативность, базовые элементы, интеллектуальные знания, переподготовка, повышение квалификации.

Ma'lumki, har qanday pedagogik texnologiya ta'limning yangi loyhasini rivojlantiruvchi ta'lim tamoyillariga asoslangan bo'lib, o'quvchi shaxsiga yo'naltirilmog'i lozim. Shunday ekan o'qituvchi va o'quvchi, o'quvchi va o'quvchilarning hamkorligi, o'zaro muloqoti, bir- biriga ko'rsatadigan ta'siri, ya'ni insoniylik qirralarini shakllantirish, eng zamonaviy va milliy talablar asosida tashkil topishi lozim. Bunday do'stona munosabat jarayonida esa o'quvchilarning hamkorlikda ishlash malakalari shakllanadi.

Hamkorlikka asoslangan ta'limda o'quvchilar o'zaro fikr almashadilar, muomala qilish malakalari oshadi, har bir o'quvchi o'zi uchun, guruhi uchun, sinfi uchun javob berishga harakat qiladi, o'zaro ishonch va samimiy do'stona munosabat paydo bo'ladi, birdamlilik va hamjihatlilik kuchini, sinf uchun mas'uliyatni his qiladi, har bir o'quvchiga rahbarlik rolini bajarishi uchun imkon beriladi. Bunday maktabda o'quvchilar kamsitilmaydi, ularning ojiz tomonlari namoyish qilinmaydi, balki har biriga qobiliyati, ehtiyoji, kuchi va xohishi doirasida bilim olishlariga imkoniyat yaratiladi. Sinfda jismonan nogiron yoki imkoniyati cheklangan bolalarga qulaylik yaratilishi, bilim olish bilan birga hamkorlikda ishlash malakalarini rivojlantirishi va eng asosiysi ular jamiyatning to'laqonli a'zolari ekanligiga ishonch hosil qilinadi. Demak, bunday maktabda faoliyat ko'rsatadigan o'qituvchi quyidagicha fikrlay olishi lozim:

•Biz Fan o'qituvchilari emas, balki (Kim va qanday bo'lishidan qat'iy nazar) **bolalarning o'qituvchilarimiz!**

•Biz, «bilimlar manbai – menman» minbaridan tushib, **o'quv jarayonining rahbari, yo'naltiruvchisi, tashkilotchisi**ga aylanishga tayyormiz.

•Biz, **ham bilmaymiz keling birga o'rganib, bilib olamiz!** - deb ayta olamiz.

•**Biz ham o'quvchimiz** (qayta tayyorlov, malaka oshirish, tajriba almashish kurslarida o'qiyamiz va buni bolalar biladi, demak biz ham hamma narsani bilmaymiz) buni tan olamiz.

•**Biz** olingan ma'lumotlarni amaliyotga tatbiq qilishga o'rgatishdan tashqari, **o'quvchilar o'rtasidagi munosabatga ham teng e'tibor beramiz.**

•**Biz** muntazam o'qib o'rganishga, malakamizni oshirishga, fikr almashishga va albatta bir- birimizni qo'llab-quvvatlashga intilamiz.

Zamonaviy, do'stona munosabatlar asosida faoliyat olib boradigan maktab o'qituvchilarining qiyofasi va ish olib borish uslubida katta ijobiy o'zgarishlar sodir bo'lishi talab qilinadi. Dars jarayonining tarkibiy tuzilishidan tortib o'quvchilarning

bilimini baholashgacha pozitiv, ijobiy munosabat, bolalarning imkoniyatidan kelib chiqadigan talab hukm suradi.

Biz do‘stona munosabat zamiridagi ta’limning 5 ta asosiy elementlarini keltiramiz:

1. O‘zaro ijobiy bog‘liqlik.

Sinfda o‘quvchilarning birgalikdagi faoliyatlari natijasida bir- biridan yordam so‘rash, yordam berish, o‘zaro qo‘llab quvvatlash, juft-juft yoki guruhlarda ishlash natijasida ijobiy tomondan bir- biriga bog‘lanish yuzaga keladi. Sinfdagi o‘quvchilar bir- birlarining kamchiliklarini emas, balki yutuqlarini ko‘rishga, tan olishga va hamma har xil bo‘lishiga qaramay, teng ekanligiga alohida ahamiyat beriladi. Bu esa, albatta o‘qituvchi tomonidan tashkil etilishi, targ‘ib etilishi, qo‘llab –quvvatlanishi zarur. O‘quvchilar o‘zining bildirgan fikri, munosabatiga tanqidiy qarash, o‘rtoqlarining fikrlarini tinglab o‘z fikrini o‘zgartirishi uchun imkoniyat yaratiladi. Bunda o‘quvchilar o‘z bilganlarini bir-birlaridan yashirmaydilar, o‘rtoqlariga bilganlarini o‘rgatib o‘z bilimni egallashga ko‘maklashadilar. An’anaviy “ ...sen o‘zing bilib kelishing kerak edi, endi o‘rtog‘ingdan bilib javob berganing hisoblanmaydi” kabi yondoshish chekinib, bolalar bir – birlaridan o‘rganib bilib olish uchun imkon yaratiladi. Chunki qay tarzda va kimdan va qachon o‘rgangani emas, balki bilmaganini bilib javob bergani muhim deb hisoblanadi.

Yana shuni ta’kidlash joiz-ki, o‘qituvchi yetkazib berolmagan ba’zi mavzularni o‘quvchilar hamkorlikda bir-birlariga tez yetkazib bera oladi, ya’ni bola bolani tezroq tushunadi. Bunday muhitda va sharoitda kamol topgan yoshlar odamshinavanda, mehribon, atrofdagilarning ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olib yashaydigan bo‘ladilar. Shunda sinfda ham, maktabda ham, uyda va mahallada ham barcha insonlar orasida do‘stona munosabat paydo bo‘ladi.

2.Mas’uliyatlilik.

O‘qituvchi tomonidan berilgan topshiriqlarni o‘z vaqtida bajarish, o‘zi uchun, sherigi, guruhi, sinfi uchun javob berish, vazifalarga mas’uliyat bilan yondoshish, “Bir kishi hamma uchun, hamma bir kishi uchun” mas’ullik hissini rivojlantiradi. Shu bilan birga sinfda o‘zlashtirishi past bo‘lgan, nogiron yoki imkoniyatlari cheklangan bolalarga ham mas’uliyat bilan yondoshishni bolalar o‘z zimmalariga oladilar. Birinchi sinfga kelgan o‘quvchi sinfda kimni ko‘rsa, o‘rganib, ko‘nikib, moslashib boradi. Agar u o‘qituvchining kimlargadir (nogiron yoki imkoniyati cheklangan bolalarga) boshqacha munosabat bildirayotganini ko‘rsa-yu, buni tushunsa, u ham ertaga shunday munosabatda bo‘ladi. Demak, asosiy mas’uliyat, o‘qituvchi zimmasiga tushmoqda.O‘qituvchidan katta mahorat va kuchli bilim egasi bo‘lishi talab qilinadi, u bir vaqtning o‘zida psixolog, valeolog hamda sotsiolog bo‘lishi talab qilinadi. Shundagina sinfdagi bolalarning ta’limdagi barcha ehtiyojlari qondiriladi, ta’lim olish imkoniyati rivojlanadi. Ta’lim jarayoni juda murakkab, undagi, biz uchun arzimagan

bo‘lib tuyulgan narsa, vaziyat yoki voqelik ham butun jarayonga putur yetkazishi mumkin, sababi, bolalar juda ta’sirchan bo‘lib: oddiy bir holatdan xursand bo‘lishlari va qandaydir arzimagan deb o‘ylagan so‘zimizdan “sinib qolishlari” mumkin. Shuning uchun o‘qituvchidan bollarning o‘z qadr qiymatini anglashi, har bir inson alohida bir shaxs ekanligi, u boshqalar bilmaydigan narsalarni yaxshi bilishi va boshqalar uchun oddiy ko‘rinadigan narsalarni bilmasligi mumkinligini anglatish muhimdir. Shunda ularda barchaning bilimiga, shaxsiga hurmat bilan qarash, bilmaganlarini tortinmasdan so‘rab bilish, o‘roqlari murojaat qilganda bilganini ishtiyoq bilan o‘rgatish kabi ijobiy hislatlar shakllanadi. Buning uchun esa dars zamonaviy texnologiyalar asosida, interfaol usullarda, o‘quvchilarning ichki imkoniyatlarini ochishga yo‘naltiradigan vaziyatlar orqali tashkil qilinishi va olib borilishi talab qilinadi.

3. “Yuzma-yuz” o‘tirish imkoni.

Juft bo‘lib, guruh bo‘lib yoki umumiy sinfda ishlaganda o‘quvchilar yuzma- yuz, ya’ni bir-birlariga qarab o‘tirishlari kerak. Shunda ular o‘zaro fikrlashib, bahslashib, qarorlar qabul qilishlari osonlashadi, bir-birini eshitish, tinglash malakalari shakllanadi. “Mehr ko‘zda”, maqolining asl mohiyatini, ya’ni bir biriga mehr oqibatli bo‘lishi, aynan, o‘zaro fikr almashish jarayonida bir-birining ko‘ziga qarab o‘tirishi bilan ham bog‘liq bo‘ladi. Demak, bitta parta atrofida turli rangdagi, turli jinsdagi, turli xarakterdagi va jismonan imkoniyatlari har xil bo‘lgan bolalar o‘tirishar ekan, bir-birlariga qarab o‘tirishlari, ularning yaqinlashishlariga, do‘stona munosabatga kirishishlariga imkoniyat yaratiladi. Shuning uchun, turli fanlarda guruhlarni almashtirib, hammaning hamma bilan do‘stlashishlariga sharoit yaratish lozim. An’anaviy sharoitda ba’zan bolalar maktabni bitirib ketgunga qadar ham bir-birlari haqida to‘lik ma’lumotga ega bo‘lmaydilar. A’lochi bolalar faqat o‘zaro do‘stlashadi, yoki raqobatlashadi va birlari haqida hamma narsani bilishga intiladi. Imkoniyati pastroq bo‘lgan bolalarni chetlab o‘tishadi, ulardagi insoniy fazilatlar, alohida iqtidorlar borligini, ular ham havas qilsa bo‘ladigan insonligini bilmaydilar. Darslar zamonaviy tarzda olib borilganda bolalar guruhlarda yoki juft bo‘lib ishlaganida hamkorlik sharoiti vujudga keladi, bu jarayonda bolalar birgalikda ishlaydi va ishlarining natijasini hamkorlikda taqdimot qiladilar. Va bunday sharoitda bolalar har gal yangi tarkibdagi guruhlarda bo‘ladi, yangi sinfdoshi bilan ishlaydi, shu tariqa ularda barcha bilan hamkorlik qilish, yaqinlashish imkoni ochiladi.

4. Ijtimoiy malakalar.

Hamkorlikdagi faoliyat natijasida o‘quvchilar bir-birlarining qobiliyatlarini aniqlay boshlaydilar, ya’ni kim rasm chiza oladi, kim tez yoza oladi, kim g‘oyalar bera oladi va h.z. Bundan tashqari o‘quvchilar juftlikda yoki guruhda ishlaganlarida bemalol gapira olish imkoniga ega bo‘ladilar, (bu yerda o‘quvchining gapini “To‘g‘ri” yoki “Noto‘g‘ri” deb baholanmaydi). Guruh bajargan ishni har bir o‘quvchi butun sinf oldida taqdimot qilishi mumkin, har biri aytilgan fikrga qo‘shimcha qilishi mumkin, xuddi shu vaqtda

qolganlar tinch eshitishi kerak, demak ularda tinglash malakalari shakllanadi chunki bunday ta'lim jarayonida barchaning fikri barcha uchun qadrli, qimmatli hisoblanadi. Demak hamma o'quvchining imkoniyati, og'zaki nutqi rivojlanadi.

Ta'lim jarayoni har bir sinf jamoasi tomonidan tuzilgan muayyan tartib, qoida asosida amalga oshiriladi. O'quvchilar o'zlari o'qituvchilari bilan hamkorlikda joriy etgan tartib qoidaga barchaning amal qilishini o'zlari qat'iy talab qiladilar. Yangi yaxshi fikrlar qo'llab-quvvatlandimi, demak shu fikr egalarida o'ziga ishonch paydo bo'ladi: o'quvchilar o'zlari qaror qabul qila boshlaydilar, demakki shu qarorlarni himoya qila oladilar. Shunday qilib, o'quvchilar jamiyatda, mustaqil hayot kechirishda o'zlari uchun zarur bo'ladigan turli ijtimoiy malakalarga ega bo'ladilar.)

5. Baholash.

Hamkorlik jarayonida o'quvchilar bir-birlarini kuzatadilar, nazorat qiladilar, demak baholaydilar ham. Albatta, o'qituvchi o'quv jarayonining boshqaruvchisi sifatida hammani kuzatadi, biroq o'quvchilarning fikr- mulohazalari inobatga olinishi shart. Bu jarayonda, har bir berilayotgan baho, ma'lum faktlar asosida tushuntirilishi va izohlanishi kerak.

Baholash jarayonida o'quvchilar o'zlari – o'zlariga baho berishlari ham mumkin. Bu holat ularning o'zlariga, tashqaridan nazar tashlashlariga, o'z xatti - harakatlarini nazorat qila olishlariga o'rgatadi. Davlat ta'lim standartlari mezonlari asosida o'quvchilar bilimni baholashda individual yondoshuv talab qilinadi, chunki inklyuziv sinflardagi o'quvchilar tarkibi shuni taqozo etadi. Imkoniyatlari har xil bo'lgan bolalarning bilimlarini baholash mezonlari ham imkoniyatiga yarasha bo'lishi talab qilinadi. Masalan eshitish imkoniyati cheklangan bolalar bilimi maxsus talablar asosida baholanadi va sog'lom bolalarga qo'yiladigan talablardan farq qiladi, va huddi shunday aqliy faoliyatida muammosi bo'lgan bolalar bilimni baholashda, ko'rish, harakatlanish imkoniyati cheklangan va boshqa imkoniyatlari cheklangan bolalar bilimni baholashda ular bilimlariga qo'yilgan alohida talablarga tayaniladi.

Do'stona munosabat zamiridagi ta'limning asosiy omillari:

- O'quvchining kamchiligini emas, balki, qobiliyatlari, imkoniyatlarini aniqlaydi, rivojlantiradi;
- O'qituvchi uchun, bolaga nimalarni qanday o'rgatishga yordam bera oladigan ma'lumotlar manbai;
- Ta'lim jarayonining uzluksiz bo'laklaridan biri;
- Bolalarni ijtimoiy, emotsional holati va qiziqishlarini rivojlantiruvchi omil,
- O'qituvchi va o'quvchi, o'quvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro aloqa faolligi, va hamkorlik foliyatiga ta'sir ko'rsatuvchi omil;
- O'qishning muhimligini bildiradigan omil;
- O'quvchining yutug'ini aks ettiruvchi omil;

- O'quvchi va uning ota- onasi uchun mutloq tushunarli va aniq jarayon.

Demak, bolaga nisbatan do'stona muhit zamiridagi maktabda **pedagogika** o'z vazifasini **ijtimoiy** va **psixologik** yo'nalishlar bilan integratsiyalashgan holda olib boradi. Chunki, aynan shunday yondoshuv bolalarni ko'proq o'rganishga, bilimlarini amalda qo'llashga va sinfda sog'lom, do'stona muhitning yaratilishiga sharoit yaratadi. Shuning uchun hamkorlikka asoslangan ta'limni keng qo'llash maqsadga muvofiqdir. Hamkorlikka asoslangan ta'lim esa o'qitishning interfaol usullari orqali amalga oshadi.

Xar bir bolaning o'z orzulari borligini, biroq ba'zilarning imkoniyati cheklanganligi tufayli shunday orzulariga ba'zan yeta olmasliklari va ularga ma'naviy yordam, qo'llab – quvvatlash zarurligini uqtirib borish lozim. Do'stona muhit zamiridagi sinfda bunday bolalar ijobiy kayfiyatda o'qib o'rganadilar. Oddiy sinfda ta'lim jarayoni individual, musobaqa usullarida olib borilganda, har bir o'quvchi o'zi g'olib bo'lishga intiladi. Iloji boricha yonidagidan o'zishga, buning uchun esa sinfdoshining yiqilishiga, mag'lub bo'lishiga xayrixoh bo'ladi. Demak, sekin – asta sinfdagi muhit salbiy tomonga o'zgarib boradi. O'zlashtirishi past bo'lgan o'quvchilar esa doimo sinf oldida namoyish qilib kelingan. Bu holat esa o'quvchining o'z imkoniyatiga bo'lgan ishonchini pasaytiradi, o'qituvchiga, ota- onaga bo'lgan ishonchini, hurmatini pasayishiga olib keladi. Natijada bola kelajakka umidsiz bo'lib ulg'ayadi.

Hamkorlikka asoslangan ta'limda o'quvchilar alohida shaxs sifatida qabul qilinadi. O'zlashtirishi past, nogiron yoki imkoniyatlari cheklangan bolalar ham bu- do'stona munosabat o'rnatilgan sinfda o'z ovozigaga ega bo'ladi. O'qituvchi darsga tayyorlanar ekan har bir darsning ishlanmasini ishlab chiqadi, unda har bir o'quvchining ishtiroki ko'zda tutiladigan vaziyatlar kiritadi. Guruhlarda ishlash yoki juftlikda ishlash o'qituvchining darsga qo'yilgan maqsadiga muvofiq tanlanadi. Interfaol usullar yordamida tashkil etilgan guruhlar ishida, har bir o'quvchi ishtiroki ta'minlanadigan vazifa, topshiriqlar beriladi. Natijada bolalarda hamkorlikda ishlash malakalari rivojlanadi, o'z imkoniyati va o'ziga qo'ygan shaxsiy bahosi (samootsenka) ko'tariladi, o'z qadr - qiymatini, imkoniyatini anglay boshlaydi. Hammaning ko'rinishi, imkoniyatlari, turli bo'lishi bilan birga, orzu – istaklari umumiy ekanligiga ishonch hosil qiladilar. Bu esa kelajakda, tobora o'zgarib borayotgan jamiyatda o'z o'rnini topishga, atrofdagilar bilan samarali muloqot o'rnatishida, o'z fikr- mulohazalarini himoya qilishida yordam beradi. Keyinchalik jamiyatda kamsitilishlar (diskriminatsiya)ning oldini olishga, hammaning teng huquqliligini e'tirof etishga harakat qiladi. Bu xususiyatlar rivojlantirilib borilsa, bola nafaqat sinfda, balki umuman hamma joyda ana shu nuqtai nazari bilan qatnashadi. Bu ijobiy o'zgarishlarni ko'rgan ota- onaning esa maktabga, o'qituvchiga ishonchi ortadi va ularni qo'llab- quvvatlaydi.

Do'stona munosabat zamiridagi ta'limning asosiy tamoyillari

-Shaxsiy munosabatlarni to'laqonli o'rnatish va qo'llab – quvvatlash uchun zarur tushuncha va malakalarini rivojlantiradilar.

-Odamlar, guruhlar va jamiyatlar o'rtasidagi aloqalar tenglik tamoyiliga asoslangan bo'lishini anglaydilar.

-Atrofdagilarni o'rganish orqali o'zlarini o'rganadilar.

-Sindagi, maktabdagi, mahalladagi, denyodagi barcha odamlarning ehtiyojlari, iqtidorlari va sa'y – harakatlari o'xshash ekanligini tushunib yetadilar, o'zlarining kuchli va zaif tomonlarini anglaydilar, shu bilan birga, o'zlariga ijobiy nazar bilan baho buradilar qadriyatlarini anglaydilar.

-Boshqalarning, shu jumlada imkoniyatlari cheklanganlarning – tuyg'ulari ehtiyojlari imkoniyatlari bilan hisoblashish lozimligini tushunib yetadilar.

-Hamkorlik kuchini his qilib, uning muhimligini tushunadilar va ularda kelishmovchiliklarni oldini olish ko'nikmasi shakllanadi.

-Mazkur o'quv ko'nikmalarini, jumladan, rejalashtirish, mustaqil tadqiqotni tashkil etish, amalga oshirish, xulosalar qilish va ularni tahlil qilish ko'nikmalari shakllanadi.

-Mustaqil mutolaa qilish, axborot vositalaridan foydalanish, dunyoni keng qamrovli tarzda anglash, milliy qadriyatlar, milliy istiqlol va uning ahamiyatini ongli ravishda anglaydilar.

-Boshqa odamlar va tirik mavjudotlar qadriyatlari, sha'nlarini, huquqlari va his-tuyg'ularini hurmat qilishga o'rganadilar.

-Xozirgi dunyoning o'zaro bog'liqligi va yaxlit jihatlariga egaligini anglaydilar.

-O'quvchilar o'tmish, bugungi kun va kelajak o'rtasidagi uzviylikni ongli ravishda anglaydilar, o'tmishsiz kelajak yo'qligini bilib, keksalarni va ular tomonidan yaratilgan boy tarixiy meroslarimizni qadrlaydilar ularni asrash, avaylash, dunyo olidida ko'z-ko'z qiladilar, o'zlari ham kelajak avlodlar uchun olamshumul meros qoldirishga intiladilar.

Bolalar orasida do'stona muhitni shakllantirishning shart – sharoitlari.

Yuqorida do'stona munosabatlar shakllanishida o'qituvchilar, o'quvchilar va umuman ta'limning asosiy elementlari haqida fikr yuritildi. Lekin bu munosabatlar va shart –sharoitlar o'z-o'zidan hosil bo'lmaydi. Bularning barchasiga ega bo'lish uchun qator tadbirlarni amalga oshirish talab qilinadi va ularning aksariyati maktab direktori mahorati imkoniyatlariga bog'liqdir. Kuchli, demokrtik, huquqiy asosda shakllantirilgan o'quvchilar jamoasigina ta'lim jarayoni belgilangan ko'rsatkichni, talab darajasidagi madaniy, tolerantlik asosidagi o'zaro muomala madaniyati, hamkorlikdagi faoliyatni qo'llab quvvatlaydi, amalga oshirishda faol ishtirok etadi.

O'quvchilar bularning barchasiga ega bo'lishlari uchun maktab ma'muriyati, pedagogik kegash, ota- onalar kengashi, bolalar jamoasi hamkorligi zarur. Bunday hamkorlikka erishish uchun yuqoridagi bo'g'inlarning barchasi zamon talabi darajasida tashkil etilishi zarur. Bu esa maktab direktorida kuchli bilim, tashabbuskorlik,

pedagogik va rahbarlik mahorati, chet davlatlardagi shunday tajribalardan xabardor bo'lishini talab qiladi. Maktab direktori o'z ta'lim muassasasini "Do'stona munosabatlar" asosida shakllantirish uchun qator tadbirlarni amalga oshirishi talab qilinadi:

- O'qituvchilar jamoasini zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari asosida faoliyat olib boradigan darajada qayta tayyorlovdan o'tishini ta'minlash;
- O'quv jarayonini pedagogik kengashida maxsus tanlovdan o'tkazilgan dastur asosida rejalashtirish va tashkil etish. Bunda har bir fan bo'yicha rejalashtirish DTS asosida zamonaviy texnologiyalar orqali keng qamrovli bilim berishga qaratilgan bo'lishi lozim.
- Har bir sinfda o'quvchilar jamoasi tashkil qilinib ularda o'quvchilar tomonidan tartib qoidalar joriy qilinadi; o'quvchilarning huquqlari va burchlari, o'zaro munosabatlarni shakllantirishda ularga rioya qilishlari bosh mezonlardan biri bo'lishini anglaydilar;
- Maktab miqyosidagi o'quvchilar jamoasini tashkil etish va o'quvchilarning o'z- o'zini boshqaruv tizimini tashkil etish. Bunda demokratik va tolerantlik asosidagi saylovlar yoki tanlov bo'lishi alohida ahamiyatga ega;
- O'quvchilar jamoasi uchun "Bolalar parlamenti" dasturi asosida o'quvlar tashkil qilish yo'li bilan huquqiy bilimlarini, o'qish va bilim olish, muomala madaniyatini oshirish;
- Ota –onalar jamoasini tashkil qilish va ular uchun ham maxsus o'quvlar tashkil qilish yo'li bilan zamon talabi darajasidagi ta'limdagi hamkorlik mezonlarini ishlab chiqish, amaliyotda qo'llashga tayyorlash;
- Maktab joylashgan hududdagi "Mahalla" jamoasi va faollari bilan hamkorlikni o'rnatish orqali ota-onalar jamoasining hamkorlikdagi faoliyatini amalga oshirish. Chunki "Mahalladagi barcha bolalar mahallaniki" degan tushuncha barcha uchun umumiy bo'lgandagina bolaga nisbatan tolerantlik, tenglik, do'stona munosabat va muhitga erishish mumkin. Bolaning jismoniy holati, tashqi ko'rinishi, millati, oilaviy sharoiti unga bo'lgan munosabatni shakllantirish uchun mezon bo'lmasligini ta'minlaydigan muhit yaratilishi lozim. Har bir bola bola bo'lganligining o'zi unga nisbatan do'stona muhit yaratilishini talab qilinishi asosiy mezon ekanligini anglatuvchi, inson qadriyatini, bola ham u qanday bo'lishidan qat'iy nazar inson ekanligini anglatadigan doimiy harakatdagi o'quvlar tashkil etish va unda maktab tashkilotchi bo'lishi lozim.
- Maktab binosida nogiron bolalarning bexatar harakatini ta'minlash uchun qo'shimcha infrastruktura (moslamalar) qurishni ta'minlash;
- Bola huquqlari bo'yicha Konvensiyada belgilangan, bolalarning ta'lim olishiga doir barcha moddasini bajarilishini ko'zda tutish va ta'minlash.

Maktab hamma vaqt ma'rifat o'chog'i bo'lib kelgan, u mahallalarda, qishloqlarda ilm, ma'rifat, madaniyat targ'ib qilib kelgan. Hozir ham maktab shu vazifasiga ega, mahallaga, uning ahliga davlat va hukumat tomonidan qo'yigan, zamon talabi darajasidagi tartib, intizom, Ta'lim haqidagi Qonun, DTS, ta'lim jarayonida e'tiborga olinishi lozim bo'lgan xalqaro va respublikamiz miqyosidagi huquqiy me'yorlar bilan, xususan, bola huquqlari bilan tanishtirib ularni amalga bajarilishini targ'ib qiladigan ta'limni tashkil qilish talab qilinadi. Chunki mahalla ahli, ota-onalar shunday tushunchalarga ega bo'lmasdan turib bolalarga yetkazib ularni amalga oshirish qiyin. Bolalar bilan bolalar o'rtasida fikrlar va yondoshuvlar ziddiyati hosil bo'ladi.

Bolaga do'stona munosabat zamiridagi maktab inklyuziv ta'lim bilan birgalikda kirib keladi. Inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun esa yuqorida ta'kidlab o'tilgan barcha shart-sharoitlar mavjud bo'lishi talab qilinadi.

Foydanailgan adabiyotlar:

1. Асекова Ж.Д./Основные принципы формирования школы дружелюбного отношения к ребёнку

2. Педагогические приемы формирования дружелюбного отношения в группе детей старшего дошкольного возраста Екатеринбург 2018 г.

3. Воспитание дружелюбия как основы нравственно-социального становления дошкольника

4. Муканова С.Д. Развитие школ доброжелательного отношения к ребенку. Астана 2009г.

5. Файзиева У.Ю. /Школа дружелюбного отношения к детям ЮНИСЕФ 2006г.

6. Файзиева У.Ю. /Кластерная модель инклюзивного образования в Республике Узбекистан. Монография. Ташкент Нисо-полиграф -2023г.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
3-son

Nashr qilingan sana: 30.04.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172